

◆◆◆ SZALAI BÉLA

A párkányi csatában zsákmányolt török zászló

1683. szeptember 12-én Kahlenbergnél Sobieski János lengyel király hadserege a császári haderő támogatásával az akkori korban világra szóló sikert jelentő győzelmet aratott a Bécsset már két hónapja ostrom alatt tartó török nagyvezir, Kara Musztafa hadserege felett. Bécs felszabadult az ostrom alól, a törökök elől Passauig menekülő Lipót császár visszatérhetett fővárosába. Az óriási hadizsákmány szinte teljes egészét (közük öt török zászlót) Sobieski több száz szekérral szállíttatta el Krakkóba – Lipót császár és a birodalmi-császári hadvezérek legnagyobb bosszúságára. A hiúságában vérig sértődött Lipót császár (akit nemcsak a zsákmány elvesztése dühített, hanem elsősorban az, hogy Sobieski őt megelőzve vonult be és tartott *Te Deumot* a felszabadított fővárosban, Bécsben) személyes találkozója Sobieskivel is fagyos volt, mert Lipót lekezelően bánt Sobieski fiával, Jakab herceggel.

Bécs felszabadítása után Sobieski János lengyel csapataival és Lotharingiai Károly a császári csapatokkal a Buda felé menekülő Kara Musztafa nagyvezir megmaradt seregét üldözte. Az első jelentősebb összecsapásra a törökökkel 1683. október 7-én Párkány mellett került sor, ahol a lengyel előőrs csapatai súlyos veszteségeket szenvedtek. Október 9-én viszont immár a teljes lengyel sereg Lotharingiai Károly csapataival kiegészülve győzelmet aratott a Kara Mohamed budai pasa vezette török sereg felett. Párkány erődjét elfoglalták, a megvert törökök a Duna bal partján Vác felé, illetve a hajóhídon átkelve az Esztergom felőli partra menekültek. A menekülők alatt azonban a hajóhíd leszakadt, törökök százai fulladtak a Dunába. A törökök vesztesége a sereg fele, mintegy 8000 katona lehetett. A budai pasa megmenekült, de a szilisztriai és az aleppói pasa fogságba esett. A korabeli tudósítások nem szólnak különösebb zsákmányról, csak ágyúkat és lovakat említnek.¹ Az esztergomi oldalra átjutott törökök egy ideig rendezetten tudtak visszavonulni Buda felé, közben megerősítették Esztergom őrségét is. A keresztény seregek pár nap múlva egy új hajóhidat verve átkeltek a Dunán.

¹ *Count Taaffe's letters from the Imperial Camp* (London 1684) (OSZK, App. H. 1124). Taaffe például levelében Párkánynál zsákmányként 3000 lovat említ.

Esztergom várát rövid ostrom után, október 27-én a várvédő törökök szabad elvonulás feltétele mellett átadták Sobieskinek és a keresztény seregeknek.²

A továbbiakban annak a török zászlónak a történetéről lesz szó, amely a csata során került Sobieski birtokába. Magyarországon a Sobieski magyar vonatkozású tetteivel, illetve az Esztergom–Párkány helytörténetével foglalkozók figyelmét ez a zászló mintha elkerülte volna, vagy nem keltett érdeklődést körükben, mert a zászló történetének érdemi ismertetéséről nem tudni.

A zászló története előtt röviden összefoglaljuk a 16–17. századi török zászlókat érintő legfontosabb általános ismereteket, a török hatalom terjeszkedése és visszaszorítása során a harcokban zsákmányolt török zászlók társadalmi-történelmi jelentőségét és azoknak a 16. századi Európában általánosnak mondható sorsát.

TÖRÖK ZÁSZLÓK A 16–17. SZÁZADBAN

Magukról a török zászlókról nagyon kevés pontos ismeret maradt fenn. Gyakran használták a „próféta zászlaja” fogalmat, és a legfontosabb hadi zászlóra a „nagyvezíri zászló”-t. Valójában nem tudjuk, voltak-e (bizonyára voltak) szabályok a különböző zászlók kinézetére és használatára, és mennyire voltak ezek szigorúak. Nem tudjuk, milyen előírások vonatkoztak a zászlók alapszínére, nagyságára, az azon megjelenő feliratokra és díszítőelemekre, mint ahogy azt sem, milyen ranghoz pontosan milyen és mekkora zászló járt. A négyyszögletes, háromszögletű csúcspan végződő török zászlókat (neve szandzsák, ami egyúttal egy katonai körzet neve is, amelynek élén a bég áll) általában két típusra osztják: a *feliratos* típusúakon arab nyelvű Korán-idézetek, a muzulmán hitvallás és Mohamed próféta, valamint utódai neve szerepelhetnek, míg a *Zülfikár* típusú³ zászlókon mindig megjelenik Mohamednek és utódjának, Alinak kettős pengéjű kardja, a Zülfikár (arabul Dzu'l-Faqr), a kard pengéin gyakran a 48. szúra, a Győzelem-szúra első verseivel.⁴ A Zülfikár típusú zászlók leggyakrabban a janicsársapatoknál

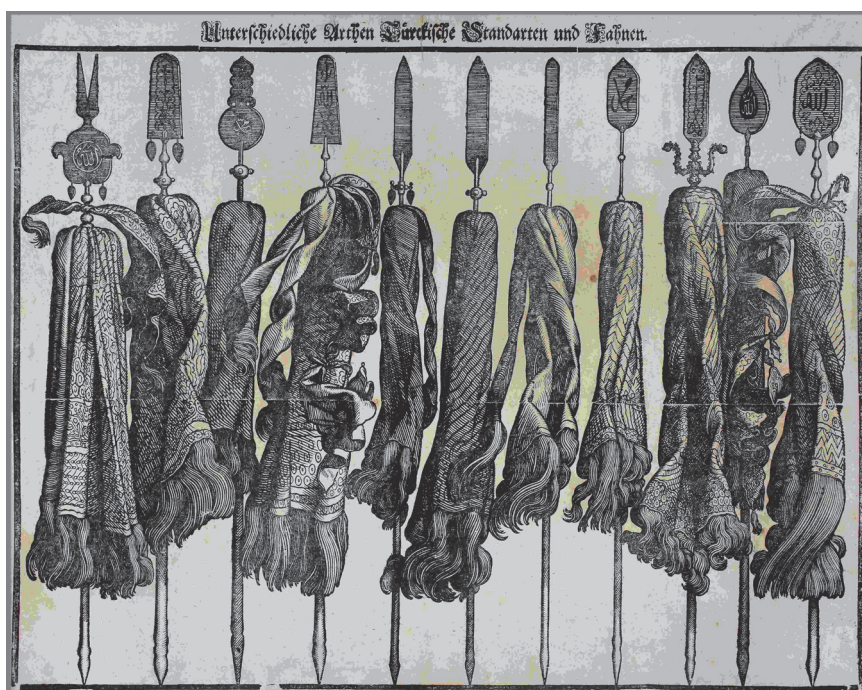
² A Párkánynál vívott csata és Esztergom visszafoglalása bőséges magyar és lengyel irodalmából említjük: NÉMETHY Lajos, *Emléklapok Esztergom múltjából* (Esztergom 1900); WOLIŃSKI, Janusz, *Z dziejów wojny i polityki w dobie Jana Sobieskiego* (Warszawa 1960) 160–185.

³ A török zászlókról általánosságban: ZYGULSKI, Zdzisław, *Turkish Trophies in Poland and the Imperial Ottoman Style*, in *Armi Antiche. Bollettino dell' Accademia di s. Marciانو* (Numero Speciale per il 6° Congresso dell'Associazione Internazionale dei Musei d'Armi e di Storia Militare, Zurigo, 15–20 maggio 1972) (1972) 25–66; KARL, Barbara, *Osmanische Seidenfahnen*, in *Forschungen zu Orient und Okzident 4* (Hrsg. Birol Kilic; Vienna 2017) 245.

⁴ A Zülfikár típusú zászlókról részletesen lásd: HATHAWAY, Jane, *The Forgotten Icon. The Sword Zulfikar in Its Ottoman Incarnation*, in *Turkish Studies Association Journal* 27 (2003) 1–2/1–13.

tűntek fel. Ez a két típus azonban gyakran keveredik, sőt, olyan zászlókat is ismerünk, amelyek egyik csoportba sem sorolhatók.

A gyakran emlegetett lófarkas zászló (két változata a tugh és a buncsuk) valójában nem zászló, hanem harci jelvény, amelyet méltósága jeleként tulajdonosa előtt hordoztak, vagy sátra elé tűztek (1. kép).⁵ Minél magasabb rangja volt valakinek a török hadseregben, annál több lófarkas harci jelvény járt neki, egy pasának például három, egy seregvezérnek (szeraszkirnak, másként szerdárnak) pedig öt. A zászlók anyaga olykor selyem és brokát, általában lenvászon, alapszínük pedig vörös vagy ritkábban zöld volt, de előfordult fehér színű zászló is. Ám megismételjük, az ismert és fennmaradt zászlókkal kapcsolatban sokkal több a feltételezés, mint a valós ismeret.

1. kép: TÖRÖK LÓFARKAS HARCÍ JELVÉNYEK (buncsukok)

⁵ Az illusztrációként szereplő metszet a szerző tulajdonában van.

A ZSÁKMÁNYOLT TÖRÖK ZÁSZLÓK SORSA

Az ellenségtől harcban megszerzett zászlóra az érintett közösség mint a győzelem jelképére tekintett, és mint ilyennek nagy erkölcsi értéke és jelentősége volt. Ezért természetesnek tekinthetjük, hogy azokat megbecsülték: a győztes hadvezérek becses emlékként megtartották, vagy ha volt uralkodójuk, felajánlották neki. Több zászló zsákmányolása esetén hálából a szövetséges uralkodók is kaptak belőlük, vagy hadvezéreik vitézségük elismeréseként vagy egyszerűen emlékül. Egy-egy nagyobb csatában, ahol több tízezres vagy akár százezer főt is meghaladó török sereggel csaptak össze, bőven lehetett zsákmányolt zászló. Korabeli híradások szerint 1697-ben Savoyai Jenő a zentai csatában 423(!) zászlót zsákmányolt. Ez hatalmas mennyiség volt, amelynek döntő többségét bizonyára lófarkas zászlók jelentették.⁶

Mivel a törökök elleni győzelmet úgy is tekintették, mint a kereszténység győzelmét a pogányság felett, a zsákmányolt zászlók a vallási életben is szerepet kaptak: nem ritkán templomokban helyezték el azokat, vagy legalábbis elvitték a győzelmi Te Deumra. A győztes hadvezér gyakran felajánlotta fogadalmi ajándékként a zsákmányolt zászlót Szűz Máriának, vagy annak a szentnek, akinek segítségét kérte az ütközet előtt, illetve aki közbenjárásának a győzelmet tulajdonította. Egy-egy történelminek minősített győzelem során szerzett zászlót személyesen a pápának és rajta keresztül az Egyháznak is felajánlottak.

Általánosságban ez a sors várt a törökök elleni győztes csatákban megszerzett zászlókra minden európai országban, így Magyarországon is.

A nem Magyarországon zsákmányolt török zászlók történeteiből csak két példát említünk. Elsőként az 1572-ben vívott győztes lepantói tengeri ütközetben szerzett török lobogókat, amelyeket a győzelem hírére vivő hajó szállított Velencébe, ahol ünnepélyesen körbevitték a városban, majd a Szent Márk-templomban helyezték el azokat.

A másik példa a Magyarországon talán legismertebb zászlófelajánlás. Sobieski János lengyel király 1683. szeptember 12-én Bécs mellett a kahlenbergi hegy lábánál hatalmas győzelmet aratott Kara Musztafa török nagyvezír Bécszet ostromló hadserege felett, felszabadítva Bécszet az ostrom alól. Sobieski még a csatát követő estén, immár az elfoglalt török nagyvezíri sátorban levélben számolt be XI. Ince pápának a győzelemről, és a török elleni küzdelemhez nyújtott segítségéért hálából elküldte neki a zsákmányolt széles, zöld szegélyű, vörös alapszínű nagyvezíri zászlót (mérete 2,7×1,8 m).

⁶ HAMMER-PURGSTALL, Joseph von, *Geschichte des osmanischen Reiches I–X* (Pest 1827–1835) V, 640.

Disegno dello STENDARDO del Primo Vifire
 Leuato sotto VIENNA dal Screniffimo, & Inuittiffimo
 GIOVANNI TERZO RE' DI POLONIA,
 E DA SVA MAESTA' MANDATO ALLA SANTITA' DI NOSTRO Signore
 PAPA INNOCENZO VNDECIMO.

Aggiuntai la vera interpretatione delle parole Arabiche, che in detto Stendardo
 sono artificiosamente intessute.

*Del Reuerendifs. Padre Lodouico Maracci della Congregatione della Madre di Dio,
 Confessore di Nostro Signore.*

ALL' EMINENTISSIMO, E REVERENDISSIMO
 SIG. CARDINALE
 GIROLAMO BONCOMPAGNO

Arciuescouo di Bologna, e Principe
 del Sacro Romano Imperio.

IN ROMA, ET IN BOLOGNA,

Per Giacomo Monti. MDCLXXXIII. Con licenza de' Superiori.

2. kép: A SOBIESKI JÁNOS ÁLTAL FELAJÁNLOTT ZÁSZLÓ, 1683

XI. Ince pápa minden erejével (és sok-sok pénzzel) támogatta a keresztény hatalmak összefogását a török ellen. Másnap hajnalban Tommaso Talenti (1629–1693), Sobieski olasz származású bizalmi titkára útnak indult a zászlóval, szeptember 25-én megérkezett Rómába, ahol október 17-én ünnepélyesen elhelyezték azt a Szent Péter-bazilikában.⁷ Sobieskinek nem ez volt az első zászlófelajánlása: az 1673. évi győztes chocimi csatában szerzett zöld selyemből készült vezéri zászlót X. Kelemen pápának küldte el Rómába.⁸

Visszatérve a Magyarországon zsákmányolt török zászlókra, ilyenekről már a 16. századból tudunk. 1560-ban a Babocsánál szerzett négy török zászlót a ferencesek templomába vitték Nagykanizsára, és azok előtt mondtak Te Deumot. 1587-ben ugyancsak a ferences templom oltárára helyeztek 24 (más forrás szerint 19) török zászlót, amelyeket Zrínyi György dunántúli főkapitány Nagykanizsa közelében, a Kacorlak melletti csatában zsákmányolt.⁹ 1595-ben Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem a Szinán pasától Havasalföldön megszerzett zászlót küldte el VIII. Kelemen pápának.¹⁰

Időben ugorra vagy száz évet a kahlenbergi csatát követő évben, 1684 nyarán Buda sikertelen ostroma közben Esterházy Pál magyar és Lotharingiai Károly császári seregei egyesülve verték meg Bekri Musztafa pasa csapatait, akik Ibrahim pasa szeraskír zászlaja alatt vonultak Buda felszabadítására. A győztesek több zászlót zsákmányoltak. Ezek közül Esterházy Pál Ibrahim pasa díszes vezéri zászlaját (5,1×2,8 m, 3. kép)¹¹ XI. Ince pápának ajánlotta fel, és átadta Francesco Bonvisi bíboros bécsi nunciának, hogy

⁷ Sobieski zászlófelajánlásáról nagyszámú korabeli tudósítás jelent meg, közülük több a zászlóról készült metszetet és az azon lévő arab feliratok fordítását is közölte. Említjük a *Gründliche Verdolmetsch- und Auslegung der Sprüch [...] eroberten Haupt-Fahnen befinden* (Wienn 1684) kiadványt, amelyben Lodovico Maracci, a kor legnagyobb orientalista tudósának fordítása szerepel. A zászlót ábrázoló metszet Matthias Greischer műve. Az eseményről metszetes röplapok is megjelentek (2. kép).

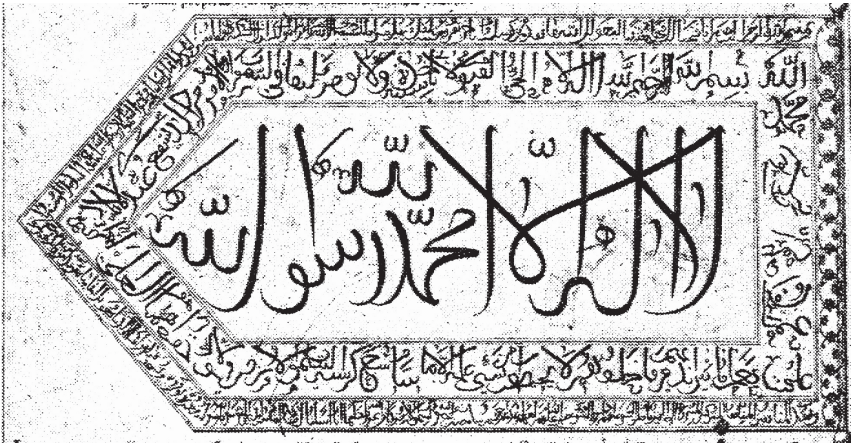
⁸ A római naplóról Carlo Cartari (1614–1697) mint szemtanú írja, hogy a Bécsből küldött zászlót 1683. október 17-én a Szent Péter-bazilika főbejáratánál helyezték el, tőle balra volt felakasztva a Chocimnál szerzett, jóval nagyobb zöld zászló, jobbra pedig a Szent Péter-bazilika építését befejező V. Pál pápa címere. Lásd: OSIECKA-SAMSONOWICZ, Hanna, „Banner of the grand vizier” and the Roman celebrations of John III Sobieski and the Vienna victory (Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Silva Rerum): http://mobiln.wilanow-palac.pl/article/banner_of_the_grand_vizier_and_the_roman_celebrations_of_john_iii_sobieski_and_the_vienna_victory.html (2019.09.10.).

⁹ HALIS István, *A ferencrend kanizsai zárdája. Tanulmány Kanizsa történetéből* (Nagy-Kanizsa 1899). Hammer-Purgstall 19 zászlót ír, HAMMER-PURGSTALL (2Buda 1840) II, 537. A csatában Nádasdy Ferenc és Batthyányi Boldizsár is részt vett csapataival.

¹⁰ HAMMER-PURGSTALL V, 459.

¹¹ Matthias Greischer metszete egy röplapon jelent meg 1684-ben. A röplap eredeti példánya nem maradt fenn, de az eredeti részletezekről az 1970-es években új levonatok készültek, ezekből egy példány található az MNM Történeti Képcsarnokban is.

juttassa el Rómába. Nem tudjuk, célba ért-e a zászló, mindenesetre 1686 elején Esterházy még nem kapott erről hírt.¹²

3. kép: ESTERHÁZY PÁL ERCSINÉL ZSÁKMÁNYOLT ZÁSzlÓJA, 1684

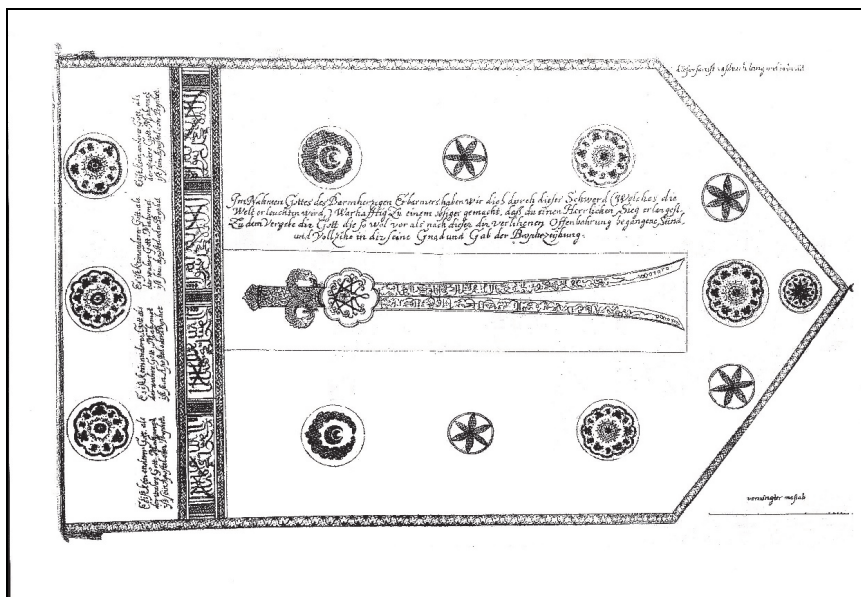
Az Ercsinél zsákmányoltak közül egy Zülfikár típusú zászlót Lotharingiai Károly Bécsbe küldött, s azt ünnepélyesen elhelyezték a Stephansdomban. Ezt a zászlót ma a Wien Museumban őrzik (mérete 5,5×3,1 m, 4. kép).¹³

1685-ből két zsákmányolt török zászlót említünk. Közülük ismertebbnek mondható az a zászló, amely Érsekújvár elfoglalásánál került Károly Gusztáv baden-durlachi őrgróf, császári tábornok birtokába. Károly Gusztáv őrgróf mint a birodalom sváb kerületi hadainak vezetője két ezredével részt vett Érsekújvár ostromában. Az ő csapatai szerezték meg 1685. augusztus 19-én a várvédők hatalmas (kb. 5,0×3,0 m), zöld selyemből készült zászlaját (5. kép).¹⁴

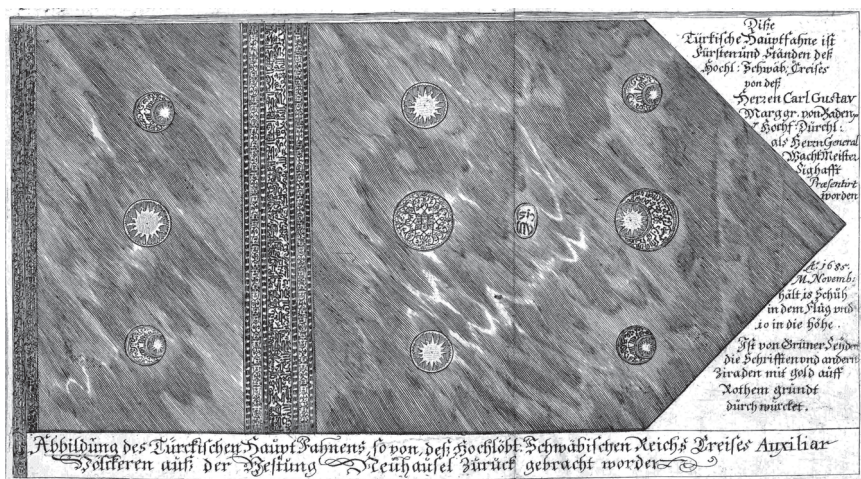
¹² Esterházy zászló felajánlásáról lásd: SZALAI Béla, *Az Ercsinél zsákmányolt török vezéri zászló* (Budapest 2019); TUSOR Péter, Esterházy Pál nádor levelezése a római Szentszékkal. Forrásközlés a vatikáni levéltárból (kézirat; Budapest 2019).

¹³ Lotharingiai Károly Bécsbe küldött zászlójáról lásd: *Gründliche Verdolmetsch....* A zászló arab feliratainak fordítójaként megnevezett „Liebhaber” valójában Franciscus à Mesgnien Meninski (1623–1698), aki Bécsben császári főtölmácsként működött. Híres orientalista nyelvész volt, akinek legjelentősebb műve 1680-ban Bécsben jelent meg *Thesaurus Linguarum Orientalium* címmel, amely a betűrendben összefoglalt török, arab és perzsa szavakat latin fordításukkal együtt tartalmazza. A zászló mai őrzési helyéről: KARL, Barbara, *Two Ottoman Silk Flags and the Relief of Vienna 1683*, in *Textile History* 45 (2014) 2/192–215. Az itt közölt képen Matthias Greischer metszete, megjelent pl.: *Ofens Glück und Unglücksfälle* (h.n. 1684) (OSZK, App. H. 1159).

¹⁴ HAMMER-PURGSTALL V, 458. A zászló leírása – és több esetben képe is – számos korabeli hirdásban vagy történelmi könyvek metszetein szerepelt. Az itt közölt metszet a szerző tulajdonában van. Az ismeretlen rézmetsző műve több könyvben megjelent, elsőként BOETHIUS, Christophorus, *Ruhm-belorberter [...] Kriegs-Helm [...]* (Nürnberg 1688) c. munkájában.

4. kép: LOTHARINGIAI KÁROLY ERCSINÉL ZSÁKMÁNYOLT ZÁSZLÓJA, 1684

5. kép: AZ ÉRSEKÚJVÁRNÁL ZSÁKMÁNYOLT ZÁSZLÓ, 1685

A másik zászló története kevésbé ismert. A sienai patrícius családból származó fiatal Paolo Amerighi császári tisztként gróf Jacob Leslie tábornok alatt szolgált. Leslie csapatainak 1685. augusztus 13-án sikerült elfoglalniuk

Eszéket, és felégették az ott lévő híres, a török seregek felvonulásához nélkülözhetetlen hidat. A harcok során Amerighi bátorságával kitüntette magát, egy török zászlótartót levágva megszerezte a vezéri zászlót. Mint a csata legfiatalabb, mindössze tizennyolc éves tisztjét vitézségéért Leslie tábornok megdicsérte, és a megszerzett zászlót nekiajándékozta. Amerighi a következő évben részt vett Buda ostromában, ahol szintén kitüntette magát, majd hazatért Sienába, ahol 1686. december 17-én a Szent Szűz iránti hálája jeléül a zászlót felajánlotta a Santa Maria in Provenzano-templomnak. Ma is ott található a kupolát tartó egyik pillérre függesztve, alatta a zászló felajánlását megörökítő emléktáblával (6. kép).¹⁵

6. kép: A PAOLO AMERIGHI ÁLTAL FELAJÁNLOTT ZÁSZLÓ SIENÁBAN, 1685

¹⁵ Paolo Amerighiről és a zászló Sienába kerüléséről lásd: VÁRADY Imre, *Egy sienai szemtanú naplója Budavár 1686-i ostromáról*, in *Tanulmányok Budapest Múltjából 5* (Budapest 1937) 146. Az emléktábla szövege: „A. M. D. G. Coeso Turca Vexillifero ad Eszekinum primo militiae Anno 1685 aetatis XVIII, hoc tropheum Deiparae dicavit Comes Paulus Amerighi.” A zászlót említi BANFI Florio művének (*Ricordi Ungheresi in Italia* [Roma 1941]) magyar fordítása: *Itáliai magyar emlékek* (szerk. Kovács Zsuzsa, Sárközy Péter; bőv., átdolg. kiad., Budapest 2007) 374. A zászló képe: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stendardo_Turco-Battaglia_del_Ponte_di_Eszech_-_Sottratto_dal_Conte_Paolo_Amerighi_-_Patrizio_di_Siena_\(1685\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stendardo_Turco-Battaglia_del_Ponte_di_Eszech_-_Sottratto_dal_Conte_Paolo_Amerighi_-_Patrizio_di_Siena_(1685).jpg) (2019.09.10.).

Magyarországot a török megszállás alól felszabadító háborúk elkövetkezendő mintegy két évtizedében a keresztény seregeknek több olyan győztes csatája (pl. Nagyharsány 1687, Szalánkemén 1691, Zenta 1697, Pétervárad 1716) és várviasszafoglalása (pl. Belgrád, Lippa) volt, ahol zászlókat is zsákmányoltak, ám ezek sorsáról keveset tudunk.

A hatalmas szalánkeméni zsákmányból – egy akkor készült emlékrögzetés olvasható felsorolás szerint – Badeni Lajos örgrófnak sok egyéb mellett 4 vezéri zászló és 14 lófarkas zászló is jutott.¹⁶ A zászlók közül a „nagyvezíri zászlónak” nevezett Lipót császár elküldte XII. Ince pápának Rómába (7. kép).¹⁷ Egy másik zászlót (mérete 4,1×2,3 m) III. Cosimo Medici toszkán nagyherceg kapott ajándékba, és 1691. október 7-én helyezték el ünnepélyesen Firenzében, a Santissima Annunziata-templomban (8. kép).¹⁸

7. kép:
A XII. INCE PÁPÁNAK
KÜLDÖTT ZÁSzlÓ, 1691

8. kép:
A III. COSIMO MEDICINEK
FIRENZÉBE KÜLDÖTT ZÁSzlÓ, 1691

¹⁶ G. HÉRI Vera, *A törökellenes háborúk emlékrögzései* (Budapest 2009) 367. tétel (MNM Éremtár példánya).

¹⁷ OSZK, App. H. 1429, 1430 és 1432 (a zászló képével).

¹⁸ MNM Történeti Képcsarnok, T 6380 metszetes röplap.

1691. szeptember 12-én Frederico Veterani¹⁹ császári tábornagy visszafoglalta a töröktől Lippát, az ott zsákmányolt zászlót (3,7×2,3 m, 9. kép)²⁰ hazaküldte szülővárosába, Urbinóba, ahol azt a Szűz Mária mennybemenetele templomban függesztették fel.²¹

9. kép: AZ URBINÓBAN LÉVŐ ZÁSZLÓ, 1691

Felsorolásunkat Savoyai Jenő 1716. augusztus 5-én Péterváradnál aratott győzelmével zárjuk. Az ott zsákmányolt zászlók közül egyet VI. Károly császár és magyar király XI. Kelemen pápának küldött el.²²

A PÁRKÁNYNÁL ZSÁKMÁNYOLT ZÁSZLÓ

A zászló története

E leegyszerűsített vexillológiai és magyar történeti áttekintés után térjünk vissza Sobieski Párkánynál megszerzett török zászlójának történetéhez.

¹⁹ Federico Ambrosio Veterani, Monte Calvo grófja (1643–1695), császári tábornagy. 1688-tól az Erdélyben és a Balkánon harcoló hadsereg vezetője volt, 1695-ben Lugosnál a török elleni ütközetben halt meg. Levágott fejét II. Musztafa szultánnak bemutatták, aki Veteranit tisztességgel a csatatéren eltemettette. Vö. LAZZARI, Andrea, *Vita di Federico Veterani d'Urbino* (Urbino 1805). A zászlóról lásd még: BANFI, *Itáliai magyar emlékek* 398.

²⁰ A zászló képét közli: GUIDETTI, Mattia, *Mapping Ottoman Flags in the Marches Region*, in *15th International Congress of Turkish Art. Proceedings* (eds. M. Bernardini, A Taddei; Ankara 2018) 350: https://www.academia.edu/38214549/Ottoman_Flags_in_the_Marches_Region (2019.09.10.).

²¹ GUIDETTI 339–353. A zászlót ma a Museo Diocesano Albani, Urbino őrzi.

²² GAETANO, Moroni (ed.), *Dizionario di erudizione storico-ecclesiastica da S. Pietro sino ai nostri giorni III* (Venezia 1840) 89.

Sobieski János lengyel király híres volt Szűz Mária-tiszteletéről. Így érthető, hogy mielőtt csapataival – Lipót császár sürgető kérésére – 1683. augusztus 15-én elindult a török ostrom alá fogott Bécs megsegítésére, elzárándokolt a híres częstochowai Fekete Madonna kegyképéhez. A Bécs felszabadulását eredményező kahlenbergi csata utáni napon, 1683. szeptember 13-án Sobieski János a bécsi Augustinerkirche Loreto-kápolnájában mondatott *Te Deumot*, és ott adott hálát Szűz Máriának, mivel a győzelmet az ő segítségének tulajdonította. A csata után pár nappal Stanislaw Jablonowski hetman csapatai Bécs közelében egy leégett-lerombolt faluban (vagy kastélyban?) egy sérült olajfestményt találtak. A kisméretű festményen a loretoi Szűzanya képe két oldalán egy-egy angyal tart szószalagot a következő feliratokkal: *In hac Imagine Mariae Victor ero Ioannes* és *In hac Imagine Mariae Vinces Ioannes*. Jablonowski a képet Sobieskinek ajándékozta. A kép megtalálását Sobieski a loretoi Szűz Mária csodás üzenetének, segítségével visszaigazolásának tekintette, és ennek a véleményének több levelében is hangot adott. A talált festmény előtt kérte a Szűzanya segítségét a párkányi csata előtt, és tett fogadalmat a loretoi Santa Casa-bazilika megajándékozására. A talált festményt a Sobieski család nagy tiszteletben tartotta és megőrizte, arról másolatokat is készítettett (egy másolat Loretóban is van). A festmény ma is megvan a Radziwill hercegi család tulajdonában.

A második, immár győztes párkányi csatát és Esztergom visszafoglalását (október 27.) követően Sobieski többeknek írt levelet a történekről. A XI. Ince pápának és a külföldi uralkodónak azonban csak a győzelemről ír, zsákmányolt török zászlókról a levelekben nem esik szó.²³ Azt viszont minden levelében megemlíti, hogy a győztes csatára szombaton, a Szűz Mária tiszteletére szentelt napon került sor, és a győzelemért Szűz Máriának hálás. Az 1683. évi hadjáratról hazatérve Sobieski Krakkóban a Mária-templom Loreto-kápolnájában mondott köszönetet a Szent Szűznek, amiért harcaiban győzelemre segítette.

Ezek után egyáltalában nem meglepő, hogy Sobieski Lengyelországba visszatérve teljesíteni akarta az 1683. évi harcok során tett fogadalmát, és intézkedett a párkányi csatában szerzett hatalmas török zászló „*ex voto*” elküldésére a Santa Casa-bazilikának.

1684 elején Sobieski a Bécs mellett talált Szűzanya-festmény történetéről írt Carlo Barberini bíborosnak, aki a Lengyel Királyság protektora volt a Szentszéknél. Levelében Sobieski arról is írt, hogy a talált kegykép előtt imádkozva kérte *egy nagy csatájához* a Szent Szűz segítségét, és megfogadta, hogy győzelem esetén a loretoi Szűz Mária kegyhelyének, a Santa Casa-

²³ Sobieski Párkányból írt leveleit közli: NÉMETHY Lajos, *Emléklapok Esztergom múltjából* (Esztergom 1900) 369, 390–392, 413–414.

bazilikának ajándékot küld. A csatában – amely csak a Párkány melletti csata lehetett – győzelmet aratott, és zsákmányolt egy vezéri zászlót, azt szándékozik fogadalmi ajándékként elküldeni Loretóba.²⁴

Sobieski bizalmi embere, Tommaso Talenti 1684. január 1-jén írt III. Cosimo Medici toszkán nagyhercegnek, hogy Sobieski ajándékként elküldi neki Kara Musztafa nagyvezír Bécsnél megszerzett sátrának egy díszes részletét. Ugyanebben a levélben Talenti írt arról is, hogy Sobieski fogadalmának eleget téve egy török zászlót küld Loretóba.

Az ajándék és a fogadalmi zászló eljuttatása Krakkóból Firenzébe és Loretóba azonban nem volt olyan könnyű feladat, mint az előző évben a Bécsnél zsákmányolt zászló elküldése Rómába. 1684. április 5-én Javorivából (ez Sobieski egyik kedvenc, Lemberg közeli rezidenciája volt) Talenti értesítette a nagyherceget, hogy az ajándékokat kísérettel útnak indították Carlo Barberini bíboroshoz Rómába. Megírta azt is, hogy megkérte Tassis bárót,²⁵ hogy az út során Firenzébe érve ne csak az ajándékot adják át a nagyhercegnek, hanem tegyék részére lehetővé a Loretóba küldött zászló megtekintését is, amely a „legszebb és leggazdagabb zászlók egyike”.²⁶ A nagyherceg május 27-én válaszolt, hogy mihelyt értesült a lengyel urak Firenzébe érkezéséről, kocsival elhozatta őket és a zászlót a Villa del Petraia nyaralójába. A lengyel urak megmutatták a gyönyörű zászlót, „a barbárok katonai luxusának igen méltó zsákmányát”.²⁷

A firenzei megtekintés után a zászló június elején érkezhett meg Rómába. Ezzel kapcsolatban a rendelkezésre álló adatok nem egyértelműek: van olyan forrás, amely szerint az közvetlenül a pápához, más források²⁸ szerint Barberini bíboroshoz érkezett. Sobieski Barberinihez írt levelében az szerepel, hogy a zászló „bármely nap megérkezhet Rómába”.²⁹ Sajnos, azt a levelet, amelyet Sobieski XI. Ince pápának írhatott ebben az ügyben, és amely egyértelműsítene a történéseket, nem sikerült megtalálnunk. Mi úgy hisszük, Sobieski a zászlót Barberini közvetítésével küldte el XI. Ince pápának, egyúttal felkérve a pápát, hogy adja át a loretoi Szent Szűznek szánt fogadalmi

²⁴ Carlo Barberini bíboros (1630–1704) 1681 és 1693 között volt Lengyelország protektora. A levél 1684 elején születhetett, tartalmi kivonatát közli: *Nuova e Vera Relazione d'una lettera inviata dal Re di Polonia alla Santità NS Papa Innocentio XI* (Venetia–Napoli 1684).

²⁵ Tassis báró Eugen Alexander von Thurn und Taxis (1652–1714) császári-birodalmi főpostamesterrel azonos. 1695-ben ő vásárolta meg a családnak a birodalmi hercegi címet. Ezek szerint a zászló szállítása a birodalmi postaszolgálat közreműködésével történt.

²⁶ A korabeli forrásokban a zászló gyakran szerepel „Stendardo Reale” vagy „regio standardo” névvel, ahol a „királyi” jelző nem a tulajdonosra, hanem a zászló fontosságára utal, ezért talán helyesebb „vezéri főzászlónak” fordítani.

²⁷ Talenti levelezését a zászló eljuttatásáról lásd: CIAMPI, Sebastiano, *Lettere militari con un piano di riforma dell'esercito polacco del re Giovanni Sobieski* (Firenze 1830) 74–75.

²⁸ Lásd: uo. és a 38. jegyzetben ismertetett röplap.

²⁹ Lásd: a 24. jegyzetben említett levél.

ajándékát a Santa Casa-bazilikának. Ezzel Sobieski a pápa tudomására hozta azt is, hogy teljesíti a Szent Szűznek korábban tett fogadalmát. XI. Ince a zászlót és a fogadalom teljesítésével összefüggő további teendőket átadta a loretoi Santa Casa-bazilika Rómában élő protektorának, Altieri bíborosnak. Arra viszont nem találtunk adatokat, hogy pontosan ki, mikor és hogyan küldte tovább Rómából a zászlót, sem arra, mikor érkezett meg Loretóra.³⁰

A loretoi Santa Casa-bazilikában a nyári hónapok elmúltával, 1684. szeptember 15-én került sor a zászló ünnepélyes fogadtatására és bemutatására. Ezen sem Barberini bíboros, sem Altieri bíboros nem vett részt. Altieri bíboros mint a Santa Casa védnöke a zászló ünnepélyes átadására személyes képviselőjének a perugiai származású Alessandro Baglioni apátot jelölte ki. Az ünnepi liturgiát Guarnerio Guarnieri, Recanati és Loreto érseke vezette a Cappella Pontifici Santissima Annunziata oltáránál, Raimondo Ferretti loretoi kormányzó és ferences rendi vizitátor koncelebrálásával, zenekar és énekkar közreműködésével.³¹

A szertartáson részt vett a teljes helyi klérus és a városi magisztrátus, a Collegium Illyricum³² diákjai (az ő énekkaruk is énekelt), nemesek, a város polgárai és idegenek (ezek bizonyára zarándokok és a környék lakói voltak). A liturgia végén Altieri bíboros megbízottjaként Baglioni apát rövid latin nyelvű beszédében jelentette be és köszöntötte Sobieski zászlófelajánlását. Erre Guarnieri érsek válaszolt – „Sit Deo, Beatissimae Virginis Lauretanae laus et gloria” –, majd átvette Baglioniától a Santa Casának felajánlott zászlót, amelyet ezután elhelyeztek a bazilikában, a Cappella della Natività di Maria SS és a Cappella Annunziata del Duca di Urbino között.³³ Az esemény ünnepélyességét a felvonult két század gyalogos és lovas katona és a város erődjének ágyúlövései is fokozták.

A zászló leírása

A Párkánynál szerzett Zülfikár típusú zászló az ismert török zászlók között igen nagy méretűnek számít (6,95 x 3,21 m), majdnem kétszer akkora, mint amit Sobieski Bécsből küldött XI. Ince pápának. Színe karmazsinvörös, a

³⁰ Sobieski és Barberini levelezését, amely további információkat tartalmazhat a zászlóügyről nem állt módunkban megismerni. Vö. PLATANIA, Gaetano, *Polonia e curia romana. Corrispondenza tra Giovanni III Sobieski, re di Polonia con Carlo Barberini protettore del regno (1681–1696)* (Viterbo 2016).

³¹ Guarnerio Guarnieri 1682–1689 között volt Recanati és Loreto érseke. Az érseki székből 1690–1692 között utódja volt Raimondo Ferretti (1650–1719), aki ezután Ravenna érseke lett.

³² Loretóban a Collegium Illyricumot 1580-ban XIII. Gergely pápa alapította 40 balkáni délszláv diák mindenkori taníttatására. A collegium pár évtizedes megszakítással (amikor Rómába költözött) 1783-ig működött változó létszámú diákkal Loretóban.

³³ MURRI, Vincenzo, *Dissertazione critico-istorica sulla identita della Santa Casa di Nazarette...* (Loreto 1791) 154–155.

rajta lévő feliratok, a kétélű kard, a többi díszítő elem és a keretező szegélydísz aranszínű selyemfonallal van hímezve. Egy korabeli leírás szerint a zászlónak fehér szegélye volt, és a díszítőelemekben előfordult a fehér és a zöld alapszín is, de ezek a színek mostanra már kifakultak, nem látszanak. Középen a kétpengéjű Zülfikár kard hagyományos képe: a markolatot alul lezáró, két végén legörbített, sárkányfejben végződő kézvédő keresztvas alatta a „Salamon pecsétje” néven emlegetett medailonnal. A zászlón vonalasszimmetriában elrendezve 39 kisebb-nagyobb, aranyfonállal hímzett díszítőelem (rozetta, nap, félhold, csillag, rózsa stb.) van.

Az arab nyelvű feliratok két függőleges sávban, a kardmarkolat vonalában lévő téglalapon és a kard pengéjén helyezkednek el. A ma már nehezen olvasható feliratok között van a Korán 48. szúrájának, a Győzelem-szúrának (Sura al-fath) első két verse („Nyilvánvaló győzelmet adtunk neked, hogy Allah bocsássa meg majdani és hajdani vétkeidet...”) és négyszer megismételve a mohamedán hitvallás: „La ilah illa'llah Muhammad rasul Allah” („Nincs más Isten mint Allah, Muhammad az ő prófétája”). A kard markolatával egy vonalban lévő téglalap alakú keretben a „La sayf illa Dzu'l-Faqār” („Nincs más kard, mint a Zülfikár”) felirat van.³⁴

A zászló felajánlásának emlékei

A zászló felajánlását és elhelyezését a Santa Casa-bazilikában emléktáblán örökítették meg. A zászló alatt, a falon ma is látható ez a márványtábla a bazilika Lengyel kápolnája (Cappella del Sacro Cuore o Polacca) közelében, nem messze Gaetano Sermoneta bíboros síremlékétől (a kápolnákat a zászló elhelyezése óta többször átnevezték). Az emléktábla szövegét – megemlítve, hogy az közvetlenül a zászló alatt van a falon – Vincenzo (Lorenzo) Murri loretoi apát 1791-ben közreadta könyvében. Murri szerint Sobieski XI. Ince pápán keresztül juttatta el a zászlót Loretóba, de ennek idejét tévesen 1686-ra teszi.³⁵

³⁴ Köszönet Horváth Józsefnek az arab nyelvű Korán-idézetek meghatározásához nyújtott segítségéért.

³⁵ Az emléktábla szövege: „Deiparae Lauretanae, cuius inter veteris aedificii ruinas reperta imagine victorias ominante opem imploravit; praesentissimam sensit, Joannes III. Poloniae Rex Turcis ad Parcanum memorabilis clade caesis, praecipuum vexillum ab iisdem raptum, devoti, gratique animi monumentum misit. Innocentium XI P.M. faederatorum in Turcas Christianorum arma quae feliciter junxerat, anno Pont. VIII. feliciter promovente”: MURRI, *Dissertazione critico-istorica*... 155.

10. kép: SOBIESKI ZÁSZLÓFELAJÁNLÁSÁNAK EMLÉKTÁBLÁJA LORETÓBAN

Az emléktábla Murri közlésére hivatkozva szerepel Florio Banfi művében is. Banfi a téves 1686-os adományozási évet nem észrevételezte, noha az emléktábla szövegében szerepel a helyes időpont: XI. Ince pápaságának VIII. éve, vagyis 1684.³⁶

Rómában Sobieski zászlófelajánlásáról emlékérem is készült (11. kép). Előlapján XI. Ince pápa mellképe látható, hátoldalán pedig megjelenik a Párkánynál szerzett zászló is. A zászló képe az érem méretadottságaihoz mérten annyira pontos, hogy arra következtethetünk, készítője vagy maga rajzolta le az eredetit, vagy mástól kapott hű rajzot róla.³⁷ XI. Ince pápa sze-

³⁶ Az emléktáblát ismerteti és fényképét is közli: CSORBA László, *Magyar emlékek Itáliában* (Budapest 2003) 120. Csorba magáról a zászlóról annyit ír, hogy azt a templomot kifosztó francia katonák leverték a helyéről, de a sekrestyében ma is őrznek egy oszmán lobogót, talán az lehetett az eredeti zászló. A Banfi-mű 2007. évi kiadásában szerepel a tábla leírása Murrira hivatkozva (26. jegyzet), kiegészítésként pedig Csorba könyve, majd a megjegyzés: „a zászló ma a templomban nem látható”: BANFI, *Itáliai magyar emlékek* 197.

³⁷ Az érem előlapja: INNOCEN – XI. PNONT. MAXIM XI. Ince pápa tiarás mellképe. Hátlapja: Mária a gyermek Jézussal és a loretoi Santa Casa, középen a török zászló, alul csatajelenet, TVRCIS AD PARKAN CES / IS A IOANNE III. POL / REGEA. 1684. Ezüst, bronz és aranyozott bronz, Ø 38 mm. Az előlap verető változatán MAXIM helyett MAXI. van. A Rómában működő Giovanni Martino Hamerani (1646–1705) szobrász műve. Az érem szerepel: *Weszerle József hátrahagyott érmészeti táblái* (Budapest 1911) G. sorozat, XXXII. tábla, 3. kép. G. Héri Vera művében (lásd: 16. jegyzet) viszont nem szerepel. Az MNM Éremtárában az érem több példányban is megvan.

A zászló további útja

Lengyelország 1795-ben történt harmadik felosztása (ezúttal Oroszország, Poroszország és Ausztria között) után a külföldön (Franciaország, Szászország, Itália stb.) menedéket kereső lengyel katonákból, illetve az osztrák hadifogságból kiszabadított foglyokból Napóleon jóváhagyásával megalakult a lengyel légió 1797 elején. Egyik vezetőjük Jan Henryk Dąbrowski (1755–1818) tábornok volt, aki abban bízott, hogy Napóleon oldalán harcolva elérhetik Lengyelország helyreállítását. A lengyel légiók a francia csapatok oldalán részt vettek az Egyházi Állam megszállásában. 1797. február közepén Loretóban a templomot a francia katonák kifosztották (a Szűz Mária-kegyszobor rövid időre Párizsba került), ám a Sobieski adományozta zászlót mint lengyel nemzeti emléket később átadták Dąbrowskinak.⁴⁰

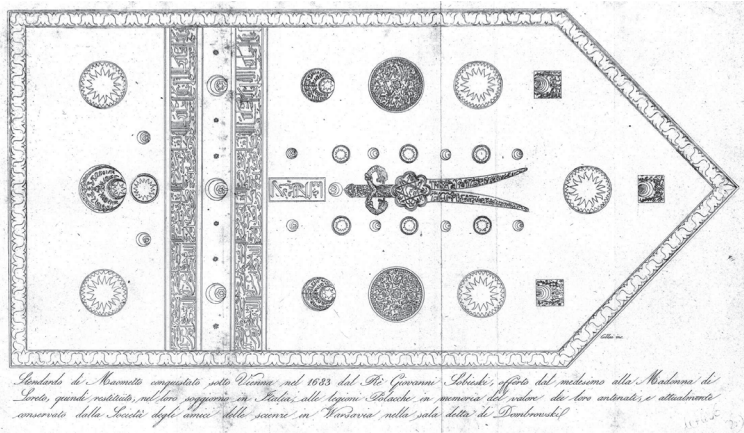
Dąbrowski (Józef Wybicki az ő tiszteletére komponálta a Dąbrowski-ma-zurkát, amely ma már a hivatalos lengyel állami himnusz) szenvedélyes gyűjtője volt a lengyel történelem relikviáinak és a napóleoni háborúk tárgyi emlékeinek. 1807-től Poznan közeli birtokán, Winna Gorán gyűjteményeiből múzeumot hozott létre, és ott helyezte el Sobieski Párkánynál szerzett zászlaját is. Amikor 1818-ban Dąbrowski meghalt, végakarata szerint gyűjteményének lengyel történelmi része a párkányi zászlóval és a lengyel légió irattárával a 19. század elején Varsóban megalapított Tudományok Barátainak Társaságához került. A zászló előbb a társaság székházának Dąbrowski-termében volt elhelyezve, majd átkerült 1823-ban megnyitott múzeumukba. 1829-ben a zászló jelenlétében szentelték fel újra a varsói kapucinus templom királyi kápolnáját, ahol Sobieski szívét őrzik.

Felirata szerint ezekben az években készülhetett az az olasz nyelvű metszet (13. kép), amely a zászló képe alatt ismerteti annak történetét az 1820-as évekig, azzal a tévedéssel, hogy Sobieski nem Párkánynál, hanem Bécsnél szerzett záskmányának nevezi. Ám a zászló képe egyezik az 1684-ben megjelent röplapon és az akkor készült emlékérmén látható képpel.⁴¹

1819-ben Karol Stolzman színezett litográfiát készített a zászlóról Varsóban (14. kép). A Mohamed zászlaja (Chorağiew Mahometa) című metszet lengyel nyelvű magyarázó szövege szintén Sobieski bécsi záskmányának ne-

⁴⁰ „Vi era ancora il grande Stendardo tolto agli stessi Turchi a Parkano ma l’anno 1798 un generale Polacco come un trofeo di sua Nazione lo riportò in Polonia”: MURRI, Vincenzo, *Relazione Istorica [...] della Santa Casa di Nazarette...* (reprint, Loreto 1839) 61.

⁴¹ A korábban még nem ismertetett metszet felirata a zászló alatt: „Stendardo di Maometto conquistato sotto Vienna nel 1683 dal Re Giovanni Sobieski, offerto dal medesimo alla Madonna di Loreto, quindi restituito, nel loro soggiorno in Italia, alle Legioni Polacche in memoria del valore dei loro antenati, e attualmente conservato dalla Società degli Amici delle Scienze in Warsavia nella sala detta di Dombrowski”. Jelzése: „Cellai”, mérete: 40,0×23,0 cm (a metszet a szerző tulajdonában van).

13. kép: A PÁRKÁNYNÁL SZERZETT ZÁSZLÓRÓL A 19. SZÁZAD ELEJÉN KÉSZÜLT METSZET

vezi a zászlót, Loretot nem is említi.⁴² A metszeten azonban kétségkívül a korábban Loretóban található, Párkánynál szerzett zászló van, ami az előző olasz nyelvű metszettel való összehasonlítás alapján egyértelmű.

„Muhammad's banner. won during the Vienna expedition by King John III in the year 1683”, a lithography by Karol Stolzman. 1819; National Library of Poland

14. kép: KAROL STOLZMAN LITOGRÁFIÁJA A PÁRKÁNYI ZÁSZLÓRÓL, 1819

⁴² Stolzman litográfiajának felirata: „Chorągiew Mahometa w czasie wyprawy pod Wiedniem przez króla Jana III-go w roku 1683-o zdobyta”. Mérete: 22,5×37,3 cm (Biblioteka Narodowa, Warszawa Inv. G.2104).

Úgy tudjuk, ez az egyetlen török zászló, amelyről nemcsak megszerzése korában, hanem később, de még a fényképezés felfedezése előtt újabb metszettek készültek, amelyek bizonyítják, hogy a zászló az évszázadok során nem cserélődött el. A metszettek felirata pedig tanúbizonyság arra, hogy a zászló jelentőségét abban a korban nem a Párkány melletti csata, hanem a Sobieski személyéhez való kötődés határozta meg.

Az 1830 novemberében az oroszok ellen kitört felkelés idején a zászló mint a független Lengyelország jelképe ott volt a varsói tüntetésen. A felkelés leverése után (Dabrowski teljes fegyvergyűjteményével egyéb nemzeti ereklyékkel együtt) az oroszok elvitték Szentpétervárra. 1834-ben a zsákmányolt gyűjteményt beolvasztották a Carszkoje Szelóban lévő cári fegyvergyűjteménybe, majd később a zászló az Ermitázsba került.

Az I. világháborút lezáró versailles-i békeszerződések nem rendezték a lengyel–bolszevik háború ügyét, amelyet a függetlenségét visszanyert Lengyelország vívott a szétesett cári orosz birodalom helyébe lépő szovjet hatalommal. A győztes 1920-as varsói csatát követően 1921-ben megkötötték a Lengyelországra előnyös rigai békét. Ebben szerepelt a cári Oroszországba korábban elhurcolt lengyel nemzeti ereklyék visszaadásának ügye is. Ennek köszönhetően 1926-ban a zászló visszakerült a Wawelbe. Sajnos az Ermitázsban a zászló hátoldalát halenyvvel tartósították, ami idővel károsodást okozott.

Azóta – leszámítva azt a néhány évet, amíg a II. világháború idején Kana-dában volt, ahova más nemzeti értékekkel együtt menekítették – a Párkány-nál zsákmányolt, több földrészen és országban megfordult zászló Krak-kóban, a Wawel gyűjteményében látható (15. kép).

ZÁRSZÓ

A Párkánynál szerzett zászló történetével kapcsolatban két dolgot jegyzünk meg meg, amelyeket szokatlannak vélünk. Az egyik, hogy a zászló Magyarországon szinte ismeretlen. Annak ellenére az, hogy történelmünk 17. századi hiteles tárgyi emlékeiben szegényesek vagyunk, és ami megmaradt, annak is nagy része nem hazánkban van. Továbbá annak ellenére is, hogy Sobieski szerepe hazánk történetében (seregének a hazavonulás során a Felvidéken elkövetett rablásai, pusztításai ellenére is) összességében kedvező megítélésnek örvend, aminek köszönhetően párkányi csatája, részvétele Esztergom visszafoglalásában, közvetítési próbálkozásai Thököly ügyében alaposan feldolgozottak.

A zászló hatalmas mérete (talán a legnagyobb az ismert török zászlók között), selyem és brokát anyaga mind arra utal, hogy vezéri zászló, amely

akár a párkányi csatából elmenekült Kara Mohamed budai pasáé is lehetett. Ennek ellenére a korabeli források (legalábbis az általunk ismertek) hallgatnak róla, ha egyáltalában beszélnek zsákmányról, akkor ágyúkról és lovakról szólnak. Egyetlen forrást találtunk, de az is csak általánosságban jegyzi meg⁴³ a zsákmány felsorolásánál, hogy „kezünkbe került az ellenség minden zászlaja és [hadijelvénye]”. Sobieski a párkányi táborból több levelet is írt beszámolva a győzelemről egyházi és világi hatalmasságoknak, ám ezt a figyelemre méltó zászlót ő sem említi. Elgondolkodtató az is, hogy az a nagyon kevés korabeli dokumentum, amelyekben ez a zászlófelajánlás szerepel, többféleképpen fogalmaz: hol a párkányi győzelem emlékére felajánlott zászlóról, hol a párkányi csatában zsákmányolt zászló felajánlásáról szólnak. Ezért is lenne fontos tudni, hogyan ír erről maga Sobieski a zászlót Loretónak felajánló levelében vagy más, a zászló felajánlásával is foglalkozó levelében. A történesek teljesen pontos feltárása további kutatásokat igényel.⁴⁴

Ugyancsak furcsállható, de talán érthetőbb, hogy annak sem ment híre hazánkban (vagy ha ment, visszhang nélkül maradt), de Európában is alig, hogy Sobieski a Párkánynál szerzett zászlót fogadalmi ajándékként elküldte Loretóba a Szent Szűz-bazilikának. 1684-ben a közép-európai érdeklődés homlokterében a magyarországi török elleni harcok, elsősorban Buda sikertelen ostroma és Sobieski nem túl visszhangos moldvai hadjárata állt. Sobieski Szűz Mária-tisztelete eléggé közismert volt a kor mértéke szerint, annak keretében egy ilyen cselekedet nem is számított rendkívülinek. Mindezek miatt Sobieski zászlófelajánlása nem volt kimagasló hírértékű, a magyarok számára is csak egy „külföldi esemény” lehetett, amely Lengyelország mellett csak Itáliában és esetleg egyházi körökben keltett érdeklődést. Jól mutatja ezt az is, hogy – ellentétben a török elleni háború eseményeinek rendkívül gazdag korabeli irodalmával – erről az eseményről csak egy vagy két tudósítás jelent meg, ismereteink szerint az is Itáliában. Az viszont, hogy Lengyelországban a Párkánynál zsákmányolt zászló a nemzeti ereklyék között szerepel, és kalandosnak is nevezhető története széles körben ismert, nem meglepő, akár természetesnek is tekinthető.

⁴³ CIAMPI, Sebastiano, *Lettere militari con un piano di riforma dell'esercito polacco del re Giovanni Sobieski* (Firenze 1830) 40. A zászlókról szóló mondat („venute in mano de' nostri tutte l'insigne e bandiere nemiche”) a Krakóból 1683. október 23-án Joannes Casimir Denhoffnak, Sobieski Rómában lévő követének a párkányi csatáról küldött tudósításban szerepel. Lásd: *Acta Nuntiaturae Polonae. XXXIV. Opitius Pallavicini (1680–1688). 7. (3 VII 1683 – 28 XII 1683)* (Kraków 2012) 462. Lásd még: 1. jegyzet.

⁴⁴ Sobieski több évtizedes itáliai kapcsolatai – beleértve kiterjedt levelezését is – rendkívül alaposan feldolgozottak, elsősorban Lengyelországban, de számos olasz földön megjelent munkában is. Ez részben az Olaszországban bőségesen fennmaradt levéltári forrásoknak köszönhető, amelyeket lengyel kutatók is rendszeresen használnak. A párkányi zászló történetét kiegészítő adatok előkerülése tehát nem reménytelen, elsősorban ráfordított idő és talán szerencse kérdése is.

15. kép: A PÁRKÁNYNÁL ZSÁKMÁNYOLT TÖRÖK ZÁSZLÓ (KRAKKÓ)
© Zamek Królewski na Wawelu (fotó: Stanisław Michta)

Európa sok városában (Berlin, Bécs, Budapest, Drezda, Karlsruhe, Krakkó, Szentpétervár, Velence stb.), különböző múzeumokban több száz török zászlót – ideértve a lófarkas hadijelvényeket is – őriznek, csak Bécsben mintegy 70 darabot.⁴⁵ A történelmi hadizászlókból Isztambul és Ankara múzeumaiban is sok található. Ezek többsége azonban nagyon megviselt állapotú, és ami ennél nagyobb baj, eredetük a legtöbb esetben kevéssé egyértelmű, eseményhez vagy személyhez nem köthetők. A Wawel zászlógyűjteménye történelmi hitelesség és állapot szempontjából is kiemelkedő értékű.⁴⁶ Sok más zászló mellett ma is őrzi azt az öt zászlót, amelyet Sobieski Bécs felszabadítása után küldött haza Krakkóba, és ott őrzik a Párkánynál zsákmányolt, sok országot megjárt zászlót is.⁴⁷

⁴⁵ KARL, *Osmanische Seidenfahnen* 247.

⁴⁶ PIWOCKA, Magdalena, *A collection of historic flags at the Wawel Royal Castle, Cracow, in Proceedings of the XX International Congress of Vexillology, Stockholm, 27th July to 1st August 2003* (ed. Jan Oskar Engene; Bergen 2004) 481–498, a párkányi zászló képével. A Wawel zászlógyűjteményének ismertetésében a zászló „a Párkánynál szerzett zászló” néven szerepel.

⁴⁷ Köszönetet mondok mindenkinek, aki kutatómunkámat segítette, különösen dr. Domokos Györgynek (PPKE BTK Olasz Tanszék) és dr. Somorjai Ádám OSB egyháztörténésznek.